

บทที่ 1

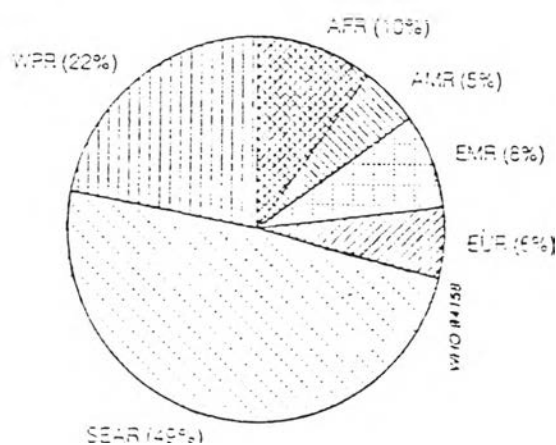
บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย (Background and Rationale)

องค์การอนามัยโลกได้ประมาณการไว้ว่า⁽¹⁾ ทั่วโลกจะมีผู้ป่วยวัณโรคในปี ค.ศ.1995 ประมาณ 8.8 ล้านคนและมีผู้เสียชีวิตจากวัณโรคถึงปีละ 3 ล้านคน นอกจากนี้ยังพบว่าผู้ป่วยวัณโรคส่วนใหญ่ กว่า 90 % พบในประเทศที่กำลังพัฒนา เช่น แอฟริกา แปซิฟิกตะวันตก เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมดิเตอร์เรเนียนตะวันออก ดังแสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 Distribution of notified tuberculosis cases, by WHO Region, average for 1989-1991

Average total : 3,798,538 cases

SEAR (South East Asian Region) 49 %

WPR (West Pacific Region) 22 %

AFR (Africa Region) 10 %

AMR (America Region) 5 %

EMR (East Mediteranian Region) 8 %

EUR (European Region) 6 %

SOURCE : WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL RECORD, No 11, 18 MARCH 1994⁽²⁾

ในเดือนเมษายน ค.ศ.1993 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศ Global TB Emergency⁽³⁾ เพื่อให้ประเทศสมาชิกทั่วโลก ได้มีนโยบายในการควบคุมและให้ความสำคัญกับโรคนี้นี้ มากขึ้น

ใน 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาวัณโรคมีแนวโน้มลดลง เนื่องจากหลายประเทศได้มีแผนงานควบคุมวัณโรคควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม การศึกษา การบริการสาธารณสุขที่ดี ทำให้อัตราการแพทย์และสาธารณสุขขาดความกระตือรือร้น ละเลยต่อปัญหาของโรคนี้นี้⁽⁴⁾ แต่ในปัจจุบันสภาพปัญหาของวัณโรคได้เปลี่ยนไป วัณโรคได้กลับมาเป็นปัญหาสำคัญทางด้านสาธารณสุขของประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก รวมทั้งประเทศไทย ซึ่งคาดว่าในอนาคตอันใกล้ปัญหาวัณโรคจะเพิ่มขึ้น เช่น ในสหรัฐอเมริกา มีจำนวนผู้ป่วยวัณโรคลดลงปีละประมาณ 6 %⁽⁵⁾ ทำให้คิดว่าโรคนี้นี้ควบคุมได้ แต่นับจากปี ค.ศ. 1985 เป็นต้นมา จำนวนผู้ป่วยกลับเพิ่มขึ้นและคาดว่าจะมีผู้ติดเชื้อวัณโรค ในสหรัฐอเมริกา ประมาณ 15 ล้านคน

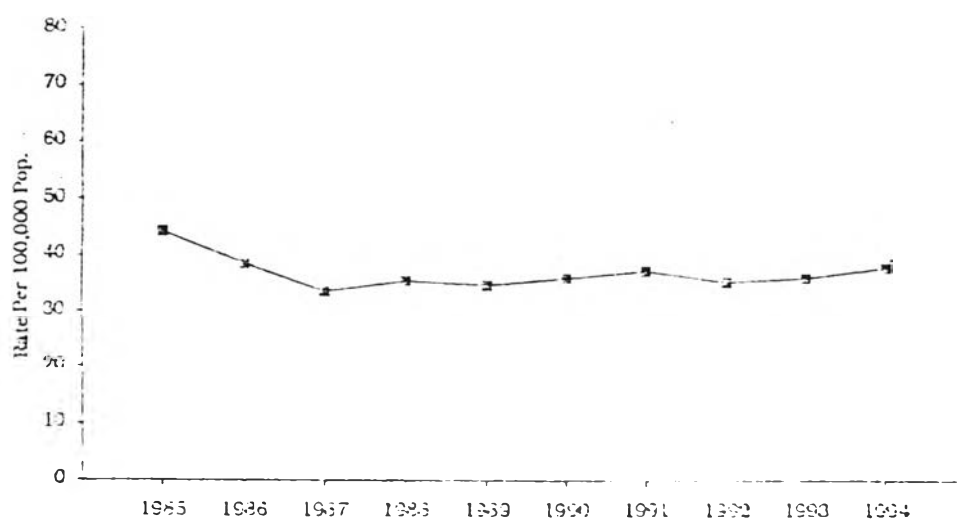
สาเหตุที่ทำให้โรคนี้นี้กลับมาเป็นปัญหาสาธารณสุขอีกครั้ง เนื่องจากเหตุผลสำคัญหลายประการ ประการแรก จากการระบาดของโรคเอดส์ ซึ่งพบว่าวัณโรคและโรคเอดส์ มีความเกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ การติดเชื้อเอดส์ ทำให้ภูมิคุ้มกันของร่างกายลดลงเรื่อย ๆ ไม่สามารถต้านทานต่อเชื้อโรคต่าง ๆ ได้ โดยเฉพาะเชื้อวัณโรคที่มีความรุนแรงสูง ผู้ที่ติดเชื้อ HIV มีโอกาสป่วยเป็นวัณโรคมากกว่าบุคคลทั่วไป 6-20 เท่า⁽³⁾ ในขณะนี้เริ่มปรากฏชัดเจนในบางประเทศแล้ว ซึ่งองค์การอนามัยโลกได้รายงานไว้ว่า ในปี ค.ศ. 1990⁽⁵⁾ มีผู้ป่วยวัณโรคและติดเชื้อ HIV ร่วมด้วย คิดเป็น 4 % ของผู้ป่วยวัณโรค ทั้งหมด และคาดว่า ในปี ค.ศ. 2000 จะมีผู้ป่วยรายใหม่ ประมาณ 500,000 คน และจะมีผู้เสียชีวิต ประมาณ 200,000 ราย สำหรับผู้ป่วยวัณโรคที่มีการติดเชื้อ HIV ร่วมด้วย⁽⁶⁾

ประการที่สอง ในการรักษาโรคนี้นี้พบว่ามีปัญหาในเรื่องเชื้อดื้อยาเพิ่มมากขึ้น⁽⁵⁾ โดยเฉพาะในผู้ป่วยที่รักษาไม่ครบ course เช่น ในสหรัฐอเมริกา พบว่า มากกว่า 1 ใน 3 ของสายพันธุ์คือดื้อยา 1 ชนิด และประมาณ 1 ใน 5 คือดื้อยา 2 ชนิด ในอนาคตปัญหาเชื้อดื้อยาของผู้ป่วยจะทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตถึง 80 % และจะทำให้การรักษาโรคนี้นี้ไม่ได้ผล เพิ่มต้นทุนในการรักษามากขึ้น ตัวอย่าง เช่น ในสหรัฐอเมริกา มีต้นทุนในการรักษาผู้ป่วยวัณโรคประมาณ 2,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อคน กลับเพิ่มเป็น 250,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อคน และใน ค.ศ.2000 จะเพิ่มเป็น 2,000,000,000 ดอลลาร์สหรัฐ ต่อคน

นอกจากนี้ยังมีสาเหตุอื่น ๆ เช่น การเคลื่อนย้ายของประชากรเข้าสู่เขตเมือง ทำให้การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป ความเป็นอยู่ที่แออัดในชุมชน ที่ทำให้มีการแพร่กระจายของเชื้อโรคมากขึ้น ล้วนมีส่วนทำให้โรคนี้อีกกลับมาเป็นปัญหาที่สำคัญ ทางด้านสาธารณสุขทั่วโลกอีกครั้ง

สำหรับในประเทศไทย จากรายงานอัตราตายจากโรคติดเชื้อที่ต้องเฝ้าระวัง 10 อันดับในปี พ.ศ. 2536⁽⁷⁾ พบว่าวัณโรคเป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 3 คิดเป็นอัตรา 0.47 ต่อแสนประชากร และจากสรุปรายงานการเฝ้าระวังทางระบาดวิทยา⁽⁸⁾ พบว่าในระหว่างปี พ.ศ. 2537 ได้รับรายงานผู้ป่วยทั้งสิ้น 22,458 ราย คิดเป็นอัตราป่วย 38.0 ต่อแสนประชากร ดังแสดงในภาพที่ 1.2 โดยมีผู้ป่วยเสียชีวิต 276 ราย คิดเป็นอัตราป่วยตาย 1.23 ต่อแสนประชากร โรคนี้อมีการกระจายในแต่ละภาคของประเทศไทย ไม่แตกต่างกันมากนัก แต่จะพบมากที่สุดใภาคใต้ ช่วงอายุที่พบมากที่สุดคือ ช่วงอายุ 35 ปี ขึ้นไป รองลงมาคือช่วงอายุ 24 - 34 ปี ซึ่งอยู่ในช่วงวัยทำงาน

ภาพที่ 1.2 Reported Cases of Tuberculosis Per 100,000 Population , By Year, Thailand, 1985-1994.

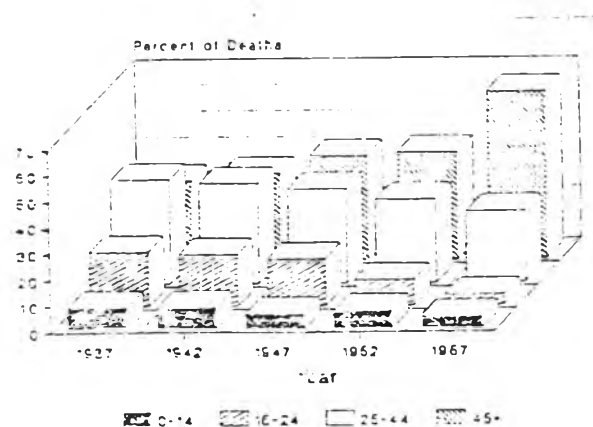

ที่มา : สรุปรายงานการเฝ้าระวังโรคปี 2537 กองระบาดวิทยา⁽⁸⁾

จากการประเมินสถานการณ์วัณโรคของประเทศ โดยกองวัณโรค ในปี พ.ศ. 2535 และปี พ.ศ. 2536 ⁽⁷⁾ พบว่าอัตราการติดเชื้อวัณโรคในเด็ก 0-14 ปี สูงถึงร้อยละ 4.7 ซึ่งยังสูงกว่าระดับมาตรฐานที่องค์การอนามัยโลก ซึ่งกำหนดไว้ว่า ถ้าอัตราติดเชื้อวัณโรคในเด็ก 0-14 ปี ไม่เกิน ร้อยละ 2 จึงจะถือว่าโรคนี้ไม่เป็นปัญหาทางสาธารณสุขของประเทศนั้น ๆ และในพื้นที่ที่มีวัณโรคชุกชุม จะมีอัตราการแพร่เชื้อวัณโรคสูง อัตราการความเสี่ยงของผู้ติดเชื้อ HIV ในชุมชนยิ่งสูงขึ้น ด้วยเหตุนี้ผู้ติดเชื้อ HIV ในประเทศไทยก็เสี่ยงต่อการป่วยด้วยโรคนี้อีก โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคเอดส์รุนแรง เช่น ในภาคเหนือของประเทศไทย วัณโรคจะระบาดเพิ่มขึ้นและลักษณะระบาดวิทยาจะเป็นเช่นเดียวกับโรคเอดส์

ผู้ป่วยวัณโรคในแต่ละภูมิภาคของโลก พบมากที่สุดในช่วงอายุ 45 ปี ขึ้นไป ดังแสดงในภาพที่ 1.3

ภาพที่ 1.3 Age Structure of Tuberculosis Deaths as the Annual Risk of Infection Declines, USA. 1937 - 1957.

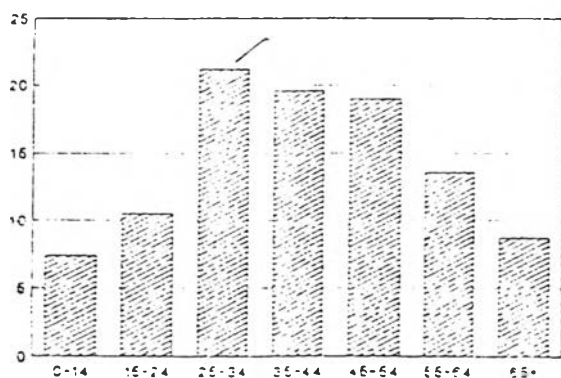

Source : C.J.R MURRAY et al. , 1990 ⁽⁹⁾

และในประเทศกำลังพัฒนาพบว่าอยู่ในช่วงอายุ 15-59 ปี⁽¹⁰⁾ ดังแสดงในภาพที่ 1.4 ซึ่งส่วนใหญ่กำลังอยู่ในวัยทำงาน เป็นผู้ผลิตที่สำคัญในสังคม เป็น พ่อ แม่ หรือ ผู้ปกครองที่ต้องดูแลเด็กให้เจริญเติบโตต่อไป ในธุรกิจต่าง ๆ ต้องสูญเสียผลผลิตจากคนงาน ต้องจ่ายเบี้ยประกันเพิ่มขึ้น กำลังทางการซื้อลดต่ำลงเมื่อครอบครัวต้องลดเงินออม ขายทรัพย์สิน เพื่อใช้จ่ายในการรักษาตัว ผลผลิตของชาติลดลง ประชาชนไม่มีคุณภาพ ประเทศชาติเองก็ต้องเสียงบประมาณในการควบคุมโรคนี้อหิวาต์ แทนที่จะนำไปพัฒนาประเทศด้านอื่น เช่น ที่สหรัฐอเมริกา ได้ศึกษาถึงค่าใช้จ่ายของรัฐบาล⁽¹¹⁾ ในการควบคุม ป้องกัน รักษาโรควัณโรค ในปี ค.ศ. 1991 ซึ่งมีจำนวนผู้ป่วยวัณโรครายงานประมาณ 24,000 คน (ประเทศไทยมีจำนวนผู้ป่วยรายงานในปีเดียวกัน ประมาณ 22,000 คน) พบว่ามีค่าใช้จ่ายประมาณ 703 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

ภาพที่ 1.4 Estimated age-distribution of tuberculosis deaths in the developing world in 1990

Percent of Cases

Age-Groups

Source : C.J.R Murray et al., 1990⁽⁹⁾

ในด้านการรักษาพยาบาลผู้ป่วยวัณโรค⁽¹²⁾ เนื่องจากโรคนี้เป็นโรคที่ใช้เวลาในการรักษานาน ผู้ป่วยต้องใช้เงินจำนวนมากในการรักษาพยาบาล ทำให้ต้องประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ส่งผลไปยังความสม่ำเสมอในการรับยา ก่อให้เกิดปัญหาการดื้อยาตามมา กระทรวงสาธารณสุขจึงมีนโยบายให้สถานบริการสาธารณสุขให้การรักษาพยาบาลโดยไม่คิดมูลค่ากับผู้ป่วย โดยเฉพาะค่ายา ซึ่งพบว่ารัฐต้องใช้งบประมาณในการจัดซื้อยาเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ในปีงบประมาณ 2535⁽⁷⁾ ใช้งบประมาณในการจัดซื้อยา 108 ล้านบาท เพิ่มจากปีงบประมาณ 2530 ประมาณ 3 เท่าตัว

ในขณะที่ความสูญเสียทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะภาครัฐ เห็นได้ชัดเจน แต่ยังไม่มีการศึกษาใดที่จะวัดผลกระทบทางเศรษฐกิจของตัวผู้ป่วยวัณโรคและครอบครัว ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีความสำคัญต่อผู้บริหาร ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาถึงผลกระทบทางเศรษฐกิจ ที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยวัณโรค ทั้งต่อผู้ป่วย ผู้พารับการรักษา ผู้ดูแลผู้ป่วย ครอบครัว โดยศึกษาในผู้ป่วยวัณโรคทุกประเภทที่มารับยาเป็นเดือนสุดท้าย ที่ศูนย์วัณโรคเขต โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป และโรงพยาบาลชุมชน ใน 4 ภาค ของประเทศไทย ทั้งนี้คาดว่าผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ ในการวางแผน การควบคุมวัณโรค การช่วยเหลือผู้ป่วยวัณโรคและการกำหนดนโยบายทางด้านสังคม สงเคราะห์ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาทางเศรษฐกิจของผู้ป่วย โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่โรคนี้กำลังทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ

คำถามการวิจัย (Research Question)

1. ผู้ป่วยวัณโรคที่ไปใช้บริการในสถานบริการของรัฐ เกิดผลกระทบต่อเศรษฐกิจของครัวเรือนเป็นเท่าใด
2. ค่าใช้จ่ายตลอด course ของการรักษา ทั้งค่าใช้จ่ายทางตรงและทางอ้อม เป็นเท่าไร
3. ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรค นับตั้งแต่เริ่มมีอาการจนมารับบริการในสถานบริการของรัฐ เป็นเท่าไร
4. ค่าใช้จ่ายตลอด course การรักษาของผู้ป่วยวัณโรคในแต่ละภาคของประเทศไทย มีความแตกต่างกันหรือไม่
5. ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยแต่ละชนิด (New, Relapse, Default, Transfer in, Failure, Other) มีความแตกต่างกันหรือไม่
6. ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคที่ไปใช้บริการในสถานบริการของรัฐ ในระดับต่าง ๆ กัน (ศูนย์วัณโรคเขต. โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป, โรงพยาบาลชุมชน) มีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Objectives)

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคชนิดต่าง ๆ และสัดส่วนของเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ต้องเสียไปกับค่าใช้จ่ายในการรักษาวัณโรค ของคนในครัวเรือน ที่ไปใช้บริการที่สถานบริการระดับต่าง ๆ ของรัฐ ใน 4 ภูมิภาคของประเทศไทย

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1. เพื่อศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีผู้ป่วยวัณโรค ที่ไปใช้บริการในสถานบริการของรัฐ
2. เพื่อศึกษาถึงค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรค ตลอด course การรักษา ทั้งค่าใช้จ่ายทางตรง และค่าใช้จ่ายทางอ้อม
3. เพื่อศึกษาถึงค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรค ตั้งแต่เริ่มมีอาการจนกระทั่งมารับการรักษา ในสถานบริการของรัฐ
4. เพื่อศึกษาถึงค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคใต้
5. เพื่อศึกษาถึงค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคชนิดต่าง ๆ ได้แก่ New, Relapse, Default, Transfer in, Failure, Other
6. เพื่อศึกษาถึงค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรค ที่ไปใช้บริการในสถานบริการของรัฐในระดับต่าง ๆ คือ ศูนย์วัณโรคเขต, โรงพยาบาลศูนย์/โรงพยาบาลทั่วไป, โรงพยาบาลชุมชน

สมมติฐานการวิจัย (Hypothesis)

1. ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคตลอด course การรักษา ในแต่ละภาคไม่มีความแตกต่างกัน
2. ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคตลอด course การรักษา ในแต่ละสถานบริการของรัฐไม่มีความแตกต่างกัน
3. ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยวัณโรคตลอด course การรักษา ในผู้ป่วยวัณโรคแต่ละชนิดไม่มีความแตกต่างกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย (Expected Benefit and Application)

1. การศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่มีผู้ป่วยวัณโรค จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารในการปรับปรุง นโยบายหรือแผนงานควบคุมวัณโรค ของกระทรวงสาธารณสุข ให้สอดคล้องกับสภาพทางเศรษฐกิจของผู้ป่วย
2. เป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการศึกษาเปรียบเทียบในอนาคต

ตัวแปร (Variables) ในการวิจัยครั้งนี้มีตัวแปรที่ต้องการศึกษาดังนี้

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ที่ศึกษาคือ ประเภทของสถานบริการ ประเภทของคนไข้ ระบบยาที่คนไข้ได้รับ ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ได้แก่ อายุ เพศ ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ของผู้ป่วยและครัวเรือน

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variables)

- ผลกระทบทางเศรษฐกิจ (ค่าใช้จ่ายของผู้ป่วย วัฒนโรค) ได้แก่ ต้นทุนทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ ต้นทุนทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับทางการแพทย์ ต้นทุนทางอ้อม

- ผลกระทบทางสังคม ได้แก่ การดูแลเด็ก การดูแลผู้สูงอายุ แหล่งที่มาของค่ารักษาพยาบาล การเปลี่ยนแปลงผลผลิตในครัวเรือน หนี้สินของครัวเรือน

วิธีการหรือสิ่งแทรกแซง (Extraneous Variables)

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงพรรณนา จึงไม่มีวิธีการหรือสิ่งแทรกแซง

คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย (Operational Definition)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ หมายถึง ผลที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยวัณโรค แล้วก่อให้เกิดผลกระทบต่อสถานะเศรษฐกิจของครัวเรือน

- **ผลกระทบทางสังคม** หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในครัวเรือนที่มีผู้ป่วยวัณโรค ในด้านการดูแลเด็ก ดูแลผู้สูงอายุ แหล่งที่มาของค่ารักษาพยาบาล ผลผลิตของครัวเรือน หลังจากมีผู้ป่วยวัณโรค

ครัวเรือน หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกันในช่วงเวลาที่ศึกษา จนเดือดร้อนทางการเงิน ไม่ว่าจะมีความสัมพันธ์กันแบบใดก็ตาม

ผู้ป่วย หมายถึง ผู้ป่วยวัณโรคทุกประเภท ทั้งเพศชายและเพศหญิง ไม่จำกัดอายุ ที่เข้ารับการรักษา ที่ศูนย์วัณโรค โรงพยาบาลทั่วไป/โรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลชุมชน

ต้นทุนผู้รับบริการ (consumer cost) ในการศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาด้านทุนทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งหมายถึง ค่าใช้จ่ายของผู้มารับบริการรักษาวัณโรค ตั้งแต่เริ่มมีอาการจนกระทั่งมารับยาเป็นเดือนสุดท้าย โดยแบ่งเป็นต้นทุนทางตรงและต้นทุนทางอ้อม แล้วเอาต้นทุนทั้งสองชนิดรวมกัน

ต้นทุนทางตรง (direct cost) หมายถึง ค่าใช้จ่ายที่ผู้รับบริการต้องจ่ายในการรักษาวัณโรค แบ่งเป็น

1. ต้นทุนทางตรงที่เกี่ยวกับการแพทย์ (direct medical cost) เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่คนไข้ต้องจ่ายให้กับสถานบริการเมื่อเจ็บป่วย ได้แก่ ค่ายา ค่าตรวจทางห้องปฏิบัติการ (ตรวจเสมหะ) ค่าเอกซเรย์

2. ต้นทุนทางตรงที่ไม่เกี่ยวกับการแพทย์ (direct non-medical cost) เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่คนไข้ต้องจ่ายเนื่องจากการเดินทางมารับการรักษาวัณโรค ได้แก่ ค่าอาหาร ค่าเช่าที่พัก ค่าเดินทาง ทั้งของผู้ป่วยวัณโรคและผู้ที่มาใช้บริการ

ต้นทุนทางอ้อม (Indirect cost) หมายถึง ค่าเสียโอกาสที่เกิดจากการขาดงาน หรือลดความสามารถในการทำงานลง ที่เป็นผลสืบเนื่องมาจากการเจ็บป่วยด้วยวัณโรค ทั้งต่อตัวผู้ป่วยเอง ผู้ที่พาผู้ป่วยมารับบริการ ผู้ที่ต้องดูแลผู้ป่วยที่บ้าน ได้แก่ การขาดงาน การลดความสามารถในการทำงาน

ผลผลิตของครัวเรือน หมายถึงผลผลิตในครัวเรือนที่ทำธุรกิจส่วนตัวหรือมีกิจกรรมหรือมีกิจกรรมด้านการเกษตร

เงินโอนของครัวเรือน หมายถึง เงินที่ครัวเรือนได้รับการโอนจากบุคคลอื่น หรือเงินที่ครัวเรือน ต้องโอนไปให้กับบุคคลอื่น

หนี้สินของครัวเรือน หมายถึง หนี้สินที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยวัณโรค

การดูแลเด็ก หมายถึง การดูแลเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 15 ปี

การดูแลผู้สูงอายุ หมายถึง การดูแลผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปี ขึ้นไป

ชนิดของผู้ป่วยวัณโรค แบ่งตามการจำแนกของกองวัณโรค กรมควบคุมโรคติดต่อ ได้ 6 ประเภท ได้แก่

1. New หมายถึง ผู้ป่วยที่ไม่เคยป่วยเป็นวัณโรคมามาก่อน หรือผู้ป่วยที่เคยได้รับยารักษาวัณโรคไม่เกิน 1 เดือน

2. Relapse หมายถึง ผู้ป่วยที่เคยรักษาวัณโรคและได้รับการวินิจฉัยว่าหายแล้ว ต่อมากลับเป็นโรคอีกโดยมีผลตรวจเสมหะเป็นบวก

3. Transfer In หมายถึง ผู้ป่วยที่รับโอนมาจากสถานพยาบาลอื่น โดยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนรักษาแล้วและได้รับยาเป็นระยะเวลาหนึ่ง

4. Default หมายถึง ผู้ป่วยวัณโรคที่กลับมารักษาอีกหลังการขาดยา มากกว่า 2 เดือนติดต่อกัน

5. Failure หมายถึง ผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาแล้วแต่ผลการตรวจเสมหะในเดือนที่ 5 ยังเป็นบวกอยู่

6. Other หมายถึง ผู้ป่วยที่ไม่จัดอยู่ในประเภทใดข้างต้น

ผู้ป่วยที่ใช้ระบบยา SCC (Short course chemotherapy) หมายถึง ผู้ป่วยวัณโรคที่ได้รับการรักษาโดยใช้สูตรยาระยะสั้น ใช้เวลาในการรักษา 6-8 เดือน

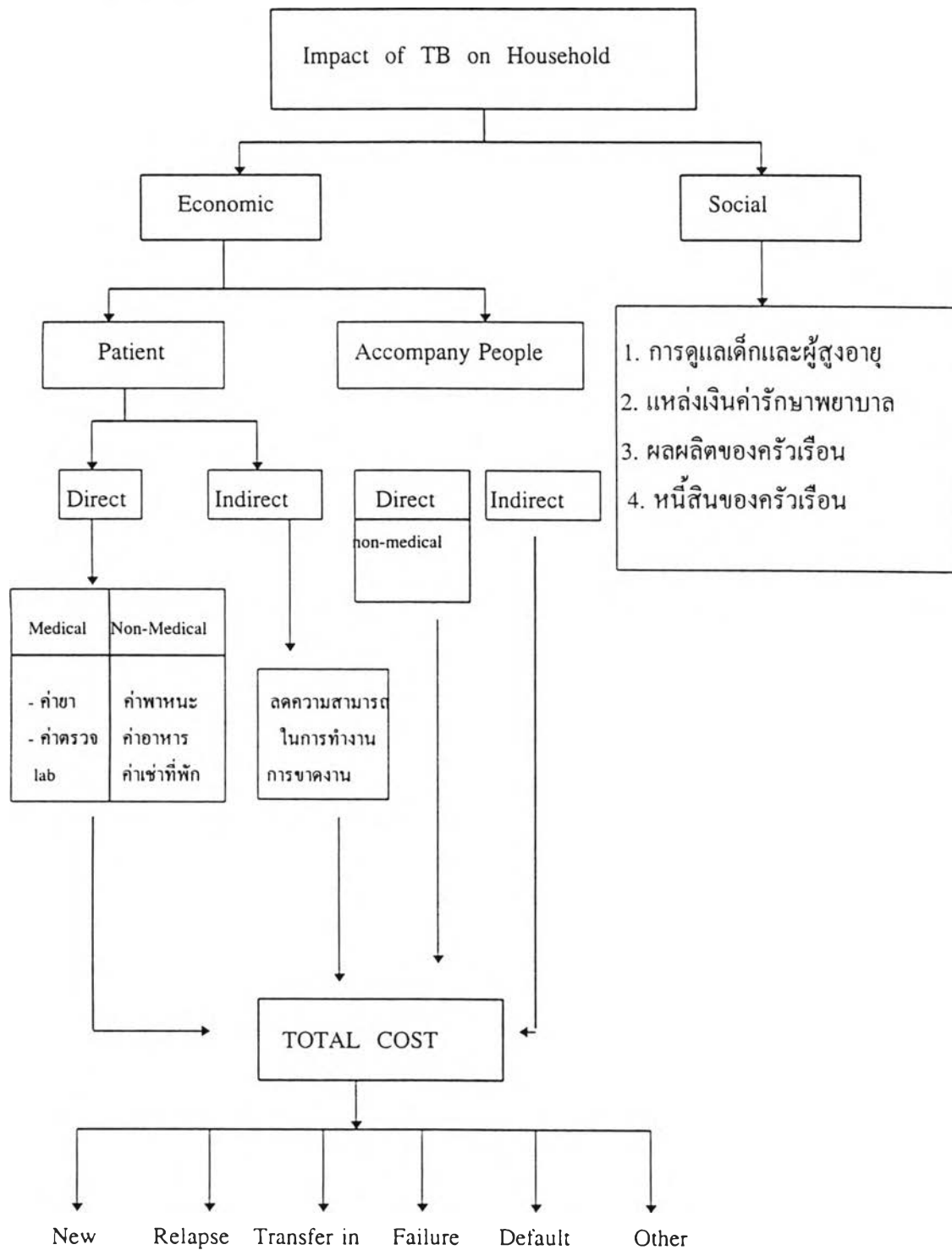
ผู้ป่วยที่ใช้การรักษาแบบ DOT (Directly Observed Treatment) หมายถึงผู้ป่วยวัณโรค ที่ได้รับการรักษาภายใต้การสังเกตโดยตรง โดยรับประทานยาต่อหน้าผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ดูแล อาจจะเป็นญาติหรือเจ้าหน้าที่หรืออาสาสมัคร ก็ได้

อายุ หมายถึง อายุเป็นปีเต็มในวันสัมภาษณ์

อาชีพหลัก หมายถึง อาชีพที่ทำอยู่เป็นประจำและรายได้ส่วนใหญ่มาจากอาชีพนี้

อาชีพรอง หมายถึง อาชีพที่ทำเป็นครั้งคราว หรือ ทำรายได้รองลงมา

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ข้อตกลงเบื้องต้น (Assumption)

ศึกษาเฉพาะผู้ป่วยวัณโรคที่มารับบริการรักษาพยาบาลในสถานบริการของรัฐ

ข้อจำกัดในการวิจัย (Limitation)

ในการหาต้นทุนผู้รับบริการ ไม่ได้รวม Intangible Cost ซึ่งทางเศรษฐศาสตร์ หมายถึง ความกังวล ความเจ็บปวด ที่เกิดจากการเจ็บป่วยด้วยวัณโรค เนื่องจากไม่สามารถแปลงออกมาเป็นตัวเงินได้